

ครูช่างศิลปหัตถกรรม ประจำปี 2564

นางสิริลักษณ์ ศรีทองคำ

อายุ 48 ปี

ประเภทเครื่องโลหะ (เครื่องทองโบราณ)

จังหวัดเพชรบุรี

พระพิราพยอด

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา

ครูสิริลักษณ์ ศรีทองคำ เรียนรู้ ฝึกฝน การทำงานเครื่องทองโบราณจากคุณยายฉิว ช่างทองฝีมือเอกศิษย์แห่งบ้านท่าทองชูบดินทร์ จังหวัดเพชรบุรี และการถ่ายทอดจากคุณแม่ (นางกัญญา รอดพ่วง) ได้เห็น ได้คลุกคลีกับงานทำทองโบราณตามแบบของ “สกุลช่างเพชรบุรี” มาตั้งแต่เด็ก จนเมื่อได้ฝึกฝนฝีมือ และเรียนรู้กระบวนการทำทองและทำเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และในวันนี้เป็นผู้ที่ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในช่างทองโบราณของเมืองเพชรบุรีซึ่งเป็นที่ยอมรับในฝีมือการทำทองรูปแบบโบราณที่เป็นงานทำทองด้วยมือทุกขั้นตอนตามภูมิปัญญาสกุลช่างเพชรบุรีแบบดั้งเดิม และยังรักษา สืบสานวิธีการทำทองด้วยมือแบบโบราณ และคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ตามแบบสกุลช่างทองเพชรบุรี ที่นับวันจะหาช่างที่จะสืบสานงาน ทำมือทุกขั้นตอนได้น้อยลงไปทุกที มาจวบจนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลาเกือบ 30 ปีแล้ว

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่าง

งานทองเพชรบุรีเป็นงานช่างแขนงหนึ่งที่สะท้อนเอกลักษณ์ด้านศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น ของจังหวัดเพชรบุรี ที่มีการสั่งสมภูมิปัญญากันมายาวนาน มีกระบวนการทำที่ต้องใช้อาศัยทักษะฝีมือที่ละเอียด ประณีต ปัจจุบันการทำทองด้วยมือในทุกกระบวนการมีแนวโน้มที่จะเหลือช่างฝีมือน้อยลงทุกที เนื่องจากต้องใช้ความชำนาญและความอดทนเป็นอย่างมาก กว่าจะได้งานทองเพชรบุรีแต่ละชิ้น เพราะงานทองเพชรบุรี ขึ้นชื่อว่าเป็นงานทองที่ “เครื่อง” เยอะที่สุด “เครื่อง” แทนความหมายของการจัดดอก การขึ้นชิ้นงานแต่ละรูปทรง ล้วนมีรายละเอียดซับซ้อน

ครูสิริลักษณ์ ยังคงรักษาภูมิปัญญา และรูปแบบการทำทองด้วยมือไว้อย่างครบถ้วน ด้วยทักษะที่ฝึกฝนอย่างชำนาญ ตั้งแต่การหลอมทอง การตีทอง การชักลวด การประกอบตกแต่งขึ้นรูปชิ้นงานทองรูปพรรณ เป็นต้น ซึ่งแต่ละขั้นตอน ต้องใช้ทั้งทักษะความชำนาญ สมาธิ และความอดทนอย่างมาก เริ่มจากการตีทองนั้นต้องอาศัยการออกแรงตีทองให้พอเหมาะร่วมกับน้ำหนักค้อนไม่แรงหรือเบาเกินไป โดยเริ่มจากตีตรงกลางก่อนแล้วไล่ ไปทางข้างหน้าและข้างหลัง ข้างซ้ายและ ข้างขวาของก้อนทอง จากนั้นไล่ตีเป็นแนวทะแยงมุม ทองจึงเริ่มแผ่ออกเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ต้องพยายามรักษารูปทองให้เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าไว้ เมื่อทองเริ่มเย็นจึงนำทองไปเผาไฟ และเนื้อทองนิ่มลงจึงนำมาตีต่อไป เรื่อย ๆ หากออกแรงไม่สม่ำเสมอ จะทำให้เนื้อผิวของทองไม่เรียบ ภาษาช่างทองเรียกว่า “บ้าเหลี่ยม” ซึ่งความชำนาญนี้ครูสิริลักษณ์ ฝึกฝนทักษะฝีมือมาเป็นเวลายาวนานด้วยความมานะบากบั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

การทำทองเพชรบุรีมีความพิถีพิถันใส่ใจในทุกขั้นตอน เมื่อตีทองจนเป็นแผ่นบาง จึงค่อยตีแม่ทองให้ยืดเป็นแผ่นยาว เพื่อนำไม้ชักลวด ดึงนั้นต้องตีทองจากก้อน และแผ่น และยืดจนกว่าปลายของแท่งทองคำต้องได้เส้นเรียวพอและเล็กพอที่จะใส่แป้นชักลวดได้ การชักลวดเป็นกรรมวิธีโบราณหนึ่งที่จะนำมาทำเป็นส่วนประกอบจัดเครื่องทองประดับผลงาน อาทิ ทำเป็น ห่วง นำมาขัด หรือบิดเป็นเกลียว นำมาทำเป็นไขปลา (ชื่อเรียกทองคำทรงกลมขนาดเล็กเท่าไขปลาตะเพียน) มีเส้นผ่านศูนย์กลางขนาด 1 มิลลิเมตร ซึ่ง ครุสุริลักษณ์ต้องตัดลวดทองให้เป็นเส้นเล็ก ๆ แล้วเป่าเล่น (ให้ความร้อน) ทองจะหลอมและรวมกันเป็นไขปลา

สร้อยข้อมือกระดุม

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

เอกลักษณ์โดดเด่นผลงานเครื่องทองเพชรบุรี ฝีมือของครูสิริลักษณ์ คือ “บัวสัตตบงกช” ซึ่งเป็นผลงานที่เลียนแบบบัวสัตตบงกช หรือที่ช่างทองเพชรบุรีเรียกกันว่า “กระดุม” เนื่องจากในอดีตช่างจะทำเป็นกระดุม 5 เม็ด สำหรับติดเสื้อราชปะแตน ที่ถือได้ว่าเป็นงานที่ครูสิริลักษณ์ได้สืบทอดงานฝีมือทำทองนี้จากคุณยาย และคุณแม่ได้อย่างสมบูรณ์แบบ และถือเป็นผลงานที่สะท้อนความครบถ้วนของฝีมือ ความชำนาญและความประณีต จนกลายเป็นความงดงามที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์งานเครื่องทองโบราณเพชรบุรี จากรุ่นสู่รุ่นจวบจนปัจจุบัน

ต่างหูลูกสน

นอกจากนี้ยังมีผลงานที่ครูสิริลักษณ์ได้ถ่ายทอดงานทองแบบโบราณไว้ได้อย่างวิจิตรงดงาม ที่เป็นงานเครื่องทองโบราณแบบฉบับเมืองเพชรบุรี อาทิ “ลูกสน” ซึ่งเลียนแบบมาจากลูกสนทะเล ประกอบด้วยโครงลวดทองขนาดเล็กนำมาต่อประกอบกันเป็นลูกสน โดยนำจะใช้ไขปลาขนาดเล็กเชื่อมต่อกันเป็นดอกพิกุลขนาดเล็กอีกชั้นหนึ่งแล้วจึงนำมาประดับบนโครงลวดของลูกสน นิยมนำลูกสนมาทำเป็นสร้อยคอ สร้อยข้อมือ หรือต่างหู

ต่างหูเต่าร้าง

“เต่าร้าง” ชื่อเรียกต่างหูทองคำซึ่งเลียนแบบจากพวงผลของต้นเต่าร้าง ซึ่งเป็นพืชคล้ายหมากไทย ครุสริรลักษณ์ จัดองค์ประกอบชิ้นส่วนทองคำขนาดเล็ก โดยนำฐานของการทำกระดุมขึ้นเป็นยอด ลักษณะโค้งกระทะคว่ำ ติดด้วยดอกสักเล็ก ๆ ต่อเนื่องห้อยลงมา 2-4 ดอก ที่ปลายทำเลียนแบบ ใบเต่าร้างด้วยแผ่นทองรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ทำให้เวลาเคลื่อนไหวจะสะบัดพลิ้วไหวอย่างงดงาม

ข้อมือปะวะหล่ำ

“ปะวะหล่ำ” ครูสิริลักษณ์ จัดแต่งเครื่ององค์ประกอบทองคำด้วยการทำลวดทองคำขนาดเล็ก ปิดเกลียว ซึ่งต้องใช้ทักษะที่ชำนาญปิดเส้นลวดทองเป็นเกลียวให้ตึงพอดี หากมากไปจะเส้นทอง จะขาดเสียหายได้ ค่อย ๆ ต่อขึ้นโครงเป็นทรงกระบอกโปรงหกเหลี่ยม ใช้คีมและไม้หักชั้น (มาตรวัดลาย) สร้างสรรค์ดอกจันแต่ละดอก และสร้างเป็นหางปลาและติดเกสรที่ทำด้วยไขปลา ตีแบน และทำการเชื่อมประสานด้วยน้ำประสานทอง

หัวพระนารายณ์

และงานสร้อยโบราณอย่างงาน สร้อยสี่เสา หกเสา และแปดเสา ที่ต้องใช้ทักษะฝีมือในการ ถักลวดทองคำขนาดเล็กจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง ชื่อเรียกขึ้นอยู่กับการขึ้นลวดลายใน ตอนแรกของการทำ สร้อยสี่เสา หกเสา แปดเสา จะเรียงกันไปตามขนาดจากเล็กไปใหญ่ เอกลักษณ์โดดเด่นของการทำงานงานประเภทนี้คือ ต้องใช้ทักษะฝีมือประณีต ถึงจะม้วน หรือขดได้ดุดงเชือก ไม่แข็งกระด้างจนม้วนไม่ได้ ฝีมือของสร้อยจะไม่บาดผิวหนัง ปัจจุบัน พบเห็นสร้อยเช่นนี้ในงานทำทองที่กรุงเทพฯ แต่ใช้ลวดขนาดเล็กเพียงเส้นเดียวซึ่งให้ความ แข็งกระด้างมากกว่าสร้อยของเพชรบุรี

นอกจากนี้องค์ประกอบสำคัญของงานทองเพชรบุรี คือ การทำดอกพิกุล ที่ครูสิริลักษณ์มีความ
ประณีตอย่างมาในการรังสรรค์ดอกพิกุลมาตกแต่งประกอบเป็นทองลวดลายอื่น ๆ ซึ่งแบ่งเป็น
3 แบบคือ ดอกพิกุลซึ่งใช้ไขปลา 5-6 เม็ดวางเรียงกันแล้วเกินด้วยไขปลาอีกหนึ่งเม็ดด้านบน เช่น
ดอกพิกุลที่ประดับบนลูกสน แบบที่สองเป็นดอกพิกุลที่ทำด้วยลวดทองขนาดเล็กประกอบกันเป็น
ดอก แบบที่สามเป็นดอกพิกุลซึ่งประกอบด้วยลวดทองคำและเกินไขปลาเป็นเกสรของดอกพิกุล

แหวนฟิวลล้อมทับทิม

การพัฒนาสร้างสรรค์ปรับประยุกต์ หรือต่อยอดผลงานด้วยแนวคิดใหม่ ๆ

ครูสิริลักษณ์ได้นำเอกลักษณ์ของลวดลายทองคำอย่าง “ดอกฟิวล” มาขึ้นรูปจัดประกอบบนตัวเรือนแหวนทรงฟิวลกลม สร้อยข้อมือฟิวล สร้อยคอฟิวล ที่หรรษาสง่างาม ถือเป็นการรังสรรค์งานเพชรบุรีดั้งเดิมให้มีอัตลักษณ์ในแบบฉบับของจินตนาการที่สามารถปรับประยุกต์ผลงานให้เป็นคุณค่าแห่งยุคสมัยปัจจุบันได้อย่างล้ำเลิศ

อีกทั้งมีการออกแบบลักษณะของเครื่องประดับดั้งเดิมที่เป็นทองคำล้วน สู่การขึ้นตัวเรือนประกอบกับอัญมณีชนิดต่าง ๆ โดยนำเอาเอกลักษณ์ดอกพิกุลและไขปลาที่เป็นความงดงามตามแบบฉบับทองเมืองเพชรบุรี ที่ยังคงใช้ความพิถีพิถันในการจัดดอกไม้ทรงคุณค่าในรูปแบบ แหวน สร้อยข้อมือ หัวเข็มขัด แหวนพิกุลล้อมทับทิม สร้อยข้อมือพิกุลล้อมมรกต หัวเข็มขัดนพเก้า นับว่าเป็นการต่อยอดจากเครื่องทองเพชรแบบดั้งเดิมสู่สร้างความหลากหลายให้งานเครื่องประดับทองที่คงคุณค่า ความงาม โดดเด่น สะดุดตา ไม่ซ้ำแบบใครบนพื้นฐานภูมิปัญญางานทองเพชรบุรีโดยแท้

ความมุ่งมั่นตั้งใจในการอนุรักษ์ สืบทอดในงานศิลปหัตถกรรม

ในวันนี้ แม้ในช่วงเวลาปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่เพียงใด แต่ครูสิริลักษณ์ ยังคงมุ่งมั่นรักษา และสืบสานการทำทองด้วยมือตามแบบอย่างบรรพบุรุษ สกุลช่างเพชรบุรี ไว้ให้ถึงรุ่นลูกหลาน และมุ่งมั่นตั้งใจที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้นี้ให้แก่คนรุ่นหลัง ได้ศึกษาเรียนรู้ อย่างไม่หวงวิชา หวังเพียงได้ส่งต่อภูมิปัญญาการทำทองเพชรบุรีนี้ ให้คงอยู่เคียงคู่ แผ่นดินไทยตราบนานเท่านาน

พ้อแก่หน้าทอง

"ทุกวันนี้ภูมิใจที่ได้สืบทอดงานทองเพชรบุรีต่อจากบรรพบุรุษ
จะทำไปจนกว่าจะไม่มีแรงทำแล้ว และมุ่งหวังให้เกิดทั้งช่างทองรุ่นใหม่ๆ
ที่จะสืบสานงานต่อ ค่ายยจิตวิญญานช่างทำทองคนนี้
ยินดีที่จะถ่ายทอดให้โดยไม่หวังวิชา
โดยหวังว่างานทองเมืองเพชรต้องไม่สูญสิ้นไปจากแผ่นดินไทย"

เกียรติบัตรหรือรางวัลที่เคยได้รับ

- ได้รับการเชิดชูเป็น “ทายาทช่างศิลปหัตถกรรม” โดยศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ ปี 2561
- รางวัลผู้อนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น ปี 2563 จากกรมศิลปากร

องค์ประกอบประวัติบุคคล

ที่อยู่ 99 หมู่4 ตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

โทรศัพท์ 095 994 9646

Facebook : บ้านป่าฉิว ทองโบราณเพชรบุรี